

Projekt Provjera točnosti informacija o zdravlju (NPOO C1.1.1.R6-12)

Projektni newsletter br. 1 (ožujak 2023.)

Projekta naziva *Provjera točnosti informacija o zdravlju pod palicom Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu* želi doprinijeti rješavanju problema dezinformacija u javnom prostoru iz područja zdravlja. Naime, medijski prostor i društvene mreže ispunjene su ogromnom količinom informacija o zdravlju zbog čega je Svjetska zdravstvena organizacija 2020. godine, uz pandemiju, proglasila i infodemiju. Kroz suradnju nositelja projekta s partnerima (KBC Split, MedILS i Hrvatska udruga sveučilišnih žena), projekt će doprinijeti jačanju kapaciteta postojećih provjeravatelja informacija o zdravlju, unaprjeđenja postojećih procesa provjere točnosti informacija o zdravlju te poticanju kritičkog mišljenja. Projekt je započeo u rujnu 2023. godine i traje do veljače 2025. godine.

Ovaj dokument predstavlja kratki *newsletter* za sve zainteresirane pojedince kako bi proširili vijest o projektnim aktivnostima i povećali utjecaj projekta.

KORISNI DOKAZI

Izbjegavanje bočice pri uspostavi dojenja nedonoščadi ([link](#))

Nedonoščad koja je u bolnici dobila dodatne obroke s pomoću čašice, umjesto bočicom, vjerojatno je sklonija uspostavi djelomičnog ili isključivog dojenja pri otpustu iz bolnice (dokazi umjerene pouzdanosti). Također, moguće je da su skloniji dojenju do 6 mjeseci nakon otpusta (dokazi niske pouzdanosti). Izbjegavanje bočica može imati mali ili nikakav utjecaj na duljinu boravka u bolnici ili stope infekcija kod nedonoščadi (dokazi niske pouzdanosti). Neizvjesno je bi li pristup hranjenju samo s cjevčicom poboljšao ishode dojenja. Moguće je da nema ili je vrlo mala razlika između hranjenja bočicom i hranjenja s novom dudom koja oponaša pokrete dojenačkog sisanja (dokazi niske pouzdanosti).

Izvor: Allen E, Rumbold AR, Keir A, Collins CT, Gillis J, Suganuma H Avoidance of bottles during the establishment of breastfeeding in preterm infants

Cochrane Database of Systematic Reviews 2021, Issue 10. Art. No.: CD005252

DOI: 10.1002/14651858.CD005252.pub5

Tjelesna aktivnost i vježbanje kod cistične fibroze ([link](#))

Za osobe s cističnom fibrozom, tijekom više od 6 mjeseci, tjelesna aktivnost vjerojatno ima pozitivan učinak na kapacitet vježbanja (dokazi umjerene pouzdanosti) i možda nema utjecaja na funkciju pluća, kvalitetu života povezanu sa zdravljem (HRQoL), tjelesno funkcioniranje i respiratornu HRQoL domenu u usporedbi s uobičajenom njegom (dokazi niske pouzdanosti).

Broj ispitanika koji doživljavaju pogoršanje plućnih simptoma tijekom šest mjeseci ili u periodu do prvog pogoršanja tijekom 12 mjeseci nije promijenjen tjelesnom aktivnošću (dokazi visoke pouzdanosti), a vjerojatno nema učinka na kontrolu dijabetesa (dokazi umjerene pouzdanosti).

Tjelesna aktivnost možda nema utjecaja na broj neželjenih događaja tijekom šest mjeseci u usporedbi s uobičajenom njegom (dokazi niske pouzdanosti).

Izvor: Radtke T, Smith S, Nevitt SJ, Hebestreit H, Kriemler S

Physical activity and exercise training in cystic fibrosis

Cochrane Database of Systematic Reviews 2022, Issue 8. Art. No.: CD002768

DOI: 10.1002/14651858.CD002768.pub5

Velika potražnja, ali ograničena primjena: Provjera činjenica u medijskom okruženju ([link](#))

Istraživanje provedeno u sklopu projekta Mađarski opservatorij digitalnih medija pokazuje da postoji velika potražnja među publikom za provjerom istinitosti vijesti, ali u praksi malo ljudi koristi alate za provjeru činjenica. Iako neki novinari uzimaju u obzir provjeru činjenica, drugi su prema tome otporni.

Većina ispitanika smatra da je objavljivanje lažnih vijesti neprihvatljivo, bez obzira na svrhu. Također, 73% ispitanika osjetilo je potrebu provjeriti istinitost vijesti, s većim interesom među oporbenim biračima i mlađim odraslim osobama. Međutim, većina ljudi rijetko koristi alate za provjeru činjenica – čak 75% ispitanika nikada ih nije koristilo. Najčešće se koristi Google pretraga, dok je Lakmusz najpopularnija stranica za provjeru činjenica.

Iako provjera činjenica postaje sve prisutnija u medijima, vladini mediji su uglavnom otporni na ovu praksu, a ponekad se čak i osporava legitimnost samih provjeravatelja činjenica. Unatoč tome, većina ljudi smatra važnim provjeravati vijesti, iako to rijetko prakticiraju.

Generativna umjetna inteligencija (AI) i dezinformacije: Strahovi su pretjerani? ([link](#))

Iako generativna AI, poput ChatGPT-a, može olakšati stvaranje lažnih ili obmanjujućih informacija, stručnjaci tvrde da su trenutačni strahovi o njezinom utjecaju na širenje dezinformacija pretjerani. Unatoč povećanju količine i kvalitete takvih sadržaja, istraživanja pokazuju da većina ljudi ne konzumira mnogo lažnih vijesti. Većina korisnika i dalje preferira vjerodostojne izvore informacija.

Dok AI može unaprijediti uvjerljivost lažnih vijesti, može također poboljšati i pouzdanost novinarskih izvora, smanjujući utjecaj dezinformacija. Personalizacija dezinformacija kroz AI zvuči kao prijetnja, no istraživanja sugeriraju da je njezin stvarni utjecaj na publiku ograničen.

Zaključak je da, iako treba biti oprezan, trenutna panika oko AI-ja podsjeća na ranije strahove vezane uz nove tehnologije. Važno je osloniti se na dokaze i nastaviti jačati povjerenje u pouzdane izvore informacija.

Ured za provjeru točnosti informacija o zdravlju je dio Centru za medicinu utemeljenu na dokazima.

U radu Centra sudjeluju znanstvenici i nastavnici s Katedre istraživanja u biomedicini i zdravstvu, Katedre za medicinsku humanistiku i Hrvatskog Cochranea, uz kontinuiranu suradnju s Odjelom za znanstveni rad KBC-a Split i MEFST-ovim Uredom za znanost.